

TRTAKADEMİ

ISSN 2149-9446 | Cilt 04 | Sayı 07 | Ocak 2019 | Geçmişten Geleceğe Televizyon Yayıncılığı

Bülent Osma

TRT etiketi bir
ayrıcalıktır

RÖPORTAJ

TRTakademi: *Dünyada ve Türkiye’de entertainment (eğlence) kavramı nasıl algılandı? TRT kuruluş yıllarından itibaren bu kavrama nasıl yaklaştı ve bunu yayıncılığa nasıl taşıdı?*

Bülent Osma: Türkiye’de televizyon yayıncılığı başladığı yıllarda “bir taşla iki kuş vurmak” sözü prensip edinilmişti. Zira o dönemin siyasal otoritesi, Türkiye’nin TV yayınlarına hazır olmadığını düşündüğü için TRT yöneticileri, TV yayınlarıyla toplumun eğitim seviyesini yükseltmeyi de hedefleyeceklerini ileri sürerek TV yayınlarına başlanmasına onay alabilmişlerdi. Bunun bir göstergesi olarak da programların yapısında “eğlendirirken eğitmek” formülünü ortaya koymuşlardı. Yıllarca TV programı hazırlayan arkadaşlar “eğlendirirken eğitmeyi” hedefleyen program formatları kurmaya çalıştılar. Başarılı olanlar olduğu gibi bu hedefin sadece lafta kaldığı durumlar da oldu. Bu ölçü uğruna eğlence programlarının içeriklerine çeşitli yasaklar getirildi. Ama bu yasaklar bayram-yılbaşı gibi özel günlerde delindi ve iyice içinden çıkılmaz bir hâl aldı. Özel televizyonlar yayınlara başladıktan sonra bu yasakların hemen hepsi birer birer rafa kalktı.

TRTakademi: *TRT’nin Türk halkının müzik eğlence kültürüne nasıl bir katkısı oldu?*

Bülent Osma: TRT, gerek Türk Halk Müziğinin gerekse Türk Sanat Müziğinin uzun yıllar destekçisi oldu. Yozlaşmasına engel oldu ve o yıllarda Türkiye’de bu iki dalda sanatçı yetiştirecek eğitim kurumları olmadığı için sanatçı yetiştiren bir okul oldu. Hâlâ günümüzdeki birçok sanatçı TRT Okulu kökenlidir ve piyasada “TRT sanatçısı” etiketine sahip olabilmek bir ayrıcalıktır. TRT’nin kapısından dahi geçemeyen pek çok kişi kendisini “TRT sanatçısı” olarak lanse etmektedir. Bu da hâlâ TRT’nin ne kadar önemli bir kurum olduğunun kanıtıdır.

TRTakademi: *90’lı yıllara kadar TRT’nin tek kanallı dönemi ve bu dönemde müzik eğlence formatlarını TRT belirliyor. Sektöre de destekleri var, her zaman sektörü domine eden bir tarafı oldu TRT’nin. Hem sinema hem müzik hem de kültür hayatı için. Özel sektörün de katkısıyla değişen müzik eğlence formatları, bir de TRT’nin getirdiği müzik eğlence anlayışı, bu ikisi arasındaki ilişki nasıl yürüdü? Bu konudaki görüşleriniz nelerdir? Mesela özel sektör güçlendikten sonra 1991’de ilk özel kanal açılmıştı. Kendine has bir müzik eğlence anlayışı geliştirdi özel kanallarda, bir de TRT’nin vardı, olumsuzlayanlar, olumsuzlayanlar oldu, nitekim TRT kültürüyle yetişmiş sanatçılarımızla konuştuğumuzda, 2000’li yıllara geldiğinde artık TRT radyolarında kaliteli müziğin çalmadığına dair eleştiriler bile geliyordu. Siz neler söylersiniz?*

Bülent Osma: TRT kuruluşundan 2000’li yıllara gelinceye kadar müzik piyasasını, hatta eğlence (gazino) piyasasını direkt domine eden bir kurum olma özelliğini korudu. Yukarıda da bahsettiğim gibi “TRT sanatçısı” olmak bir ayrıcalıktı. Keza pi-

yasada çalışan sanatçılar da TRT yayınlarında kendilerine yer bulduklarında daha kolay iş bulabiliyor ve ücretleri o ölçüde yükseliyordu. Özel radyo ve televizyonların yayın hayatına başlamasıyla bu kontrol TRT'nin elinden çıktı. Bunu takip eden yıllarda da "özgürlük" adı altında müzikte yozlaşma had safhaya ulaştı. Bence (gerçek uzmanları ayrı tutarak) kişisel bozukluğu olan pek çok kişi kendisini uzman olarak niteleyerek ortaya çıktılar ve fetvalar vermeye başladılar. Ve maalesef TRT, özel yayın kuruluşlarıyla yarışabilmek için kolay yolu seçti ve misyonunun dışına çıkarak özel yayın kuruluşlarının kötü kopyacısı olma yolunu seçti. Oysa TRT, yetişmiş personel avantajına sahipti ve özel yayın kuruluşlarını taklit eden yapımlar yapmak yerine, keşke (tıpkı İngiltere'de özel yayın kuruluşları ortaya çıkmaya başladığı dönemlerde BBC'nin yaptığı gibi) kendi misyonu çerçevesinde yeni ve TRT imzasını taşıyan yapımlara yönelebilseydi.

TRTakademi: *TRT'nin eğitim ve kültür gibi önemli bir misyonu var. Siz bunlardan hangisini öncelikli görüyorsunuz. Eğitim mi, kültür mü? Ve neden?*

Bülent Osma: TRT yayın hayatına başladığı yıllarda (ülkenin en ücra köşelerine ulaşabildiği için) Türkiye'de uygulanan eğitim seferberliğine katkıda bulunabilmek üzere yayınlarında eğitime ağırlık vermek zorundaydı. Nitekim bu misyonunu da yerine getirdi. Ancak günümüzde kitle iletişim araçlarının çeşitlenmesi ve yaygınlaşması sonucu bu görevi bence ikinci plana geçti. Tabii ki TRT yayınlarında "eğitim" hizmetlerini sürdürecektir ama artık ilk yıllardaki gibi esas amacı olmamalıdır. Kültür konusu ise bir toplumun her zaman ihtiyaç duyduğu bir unsurdur. Kültür yaşayan bir olgudur ve gerek güncel kültür varlıklarımız gerekse kültürel mirasımız nesillere aktarılmaya devam edilmelidir. Böylelikle toplum kültürel zenginliğinin farkına varır ve sahip çıkmayı öğrenir. Bence kültür varlıklarımızın işlenmesi önceliklidir.

TRTakademi: *TRT'nin bir okul misyonu oldu her zaman biliyorsunuz, usta-çırak ilişkisi var, bir yayıncılık okuludur, sadece bir televizyon kanalı değildir. Bu konuda zamanla, değişik şeyler yapıldı. Örneğin TRT Akademi söyleşileri yapılıyor üniversitelerde, bu birçok açılımı da beraberinde getiriyor. Geleceğin İletişimcileri Yarışması yapılıyor, bu da mesela iletişim fakültesi öğrencilerinin kendi hayallerini gerçekleştirmesi için güzel bir imkân sunuyor. Zaman zaman müzik ağırlıklı yarışma programları da yapıldı. Dünyanın değişen yayıncılık anlayışları var, oluyor, olacak da. Bir de TRT'nin bir kamu yayıncısı olarak bunlara bakışı var. Bu hem idarenin hem de sektörün getirmiş olduğu bakışlarla zaman zaman değişebiliyor da. Bunu acaba zamanın ruhu (Zeitgeist) dediğiniz kavramla izah etmek daha makul ve mantıklı bir şeye yol açmaz mı? Ya da daha önümüzü açan bir perspektif sergilemez mi?*

Hem kamu yararı hem de halkın beklentileri var TRT'nin önünde. Neyin kamu yararı olduğuna prodüktör farklı şekilde bakar, muhabir farklı. Buradaki bu gelişmeyi, yeniliği mi okuyamıyoruz yoksa ısrarla bazı şeylerde inat mı ediyoruz, bu konuda farklı görüşler var. Sizin bu konudaki görüşünüz?

Bülent Osma: TRT uzun yıllar ihtiyacı olan yayın personelini gerek hizmet içi eğitimlerle gerekse yurt dışındaki yayın kuruluşlarına göndererek kendi yetiştirdi. Günümüzde bu konuda eğitim kurumları yaygınlaştı ve gerek TRT'ye gerekse piyasaya elemanlar yetiştirme görevini devraldılar. Ancak TRT, gerek yapısı gerekse sunduğu imkânlar açısından genç iletişimcilerin gözünde hâlâ eğitim ve staj konusunda öncelikle tercih edilen bir kurum olma özelliğini koruyor. Ayrıca şunu göz ardı etmemeliyiz: Özel yayın kuruluşlarının hepsinin temelinde TRT kökenli kişiler var. Onların yetiştirdiği gençler zamanla özel kuruluşların yayınlarında yer almaya başladılar. O yıllardaki TRT yöneticilerinin de vurdumduymazlığı sebebiyle yapımcı ve muhabirlerin üzerine ölü toprağı serildi. Bunda biraz da özel yayın kuruluşlarının patronlarının, en korkulu rakipleri TRT'yi köreltme planları etkin oldu. Zamanın siyasal iktidarları vasıtasıyla TRT yöneticilerine baskılar uygulayarak TRT çalışanlarının hamle yapmasına mani olundu, biraz kıpırdayanların da başına vuruldu.

Doğaldır ki bir olaya prodüktör farklı, muhabir farklı yaklaşır. Bu farklılıktan da çok seslilik doğar. Bu çok seslilik, şimdilerde çok yaygın bir kavram olan "raitin-g"i arttırır, ancak bu özel yayın kuruluşlarının patronlarının işine gelmez. Kendi yayınlarında (hatta basılı yayın kuruluşlarının kendi içlerinde bile) çok seslilik teşvik edilirken TRT'nin içinde buna izin verilmemesi için türlü oyunlar oynandı ve bugünlere gelindi. Bugün TRT bu oyunlardan kendisini kurtarma yolunda hızla ilerliyor ama rakipleri de boş durmuyor, hâlâ ellerini TRT'nin üzerinde tutmaya çabalyorlar.

TRTakademi: *Müzik adamları üzerine konuşalım biraz da. TRT'nin yetiştirdiği sanatçılar Türkiye'de müzik kültürümüzün gelişim sürecinde nasıl bir rol oynadı?*

Bülent Osma: Bugün Türkiye'nin bir müzik kültürü birikimi ve arşivi varsa tek yaratıcıları TRT sanatçılarıdır. TRT'deki halk müziği sanatçıları zamanlarının büyük bir bölümünde Anadolu'yu karış karış gezerek binlerce yerel ezgiyi Türk Halk Müziği (THM) repertuarına kazandırdı. Bu kişilerin başında Muzaffer Sarısözen ve Nida Tüfekçi hemen aklımıza gelenlerdir. Bu kişilerin yanı sıra daha pek çok araştırmacı sanatçılarımız Anadolu müzik kültürümüzün sonraki nesillere miras kalmasını sağladı. Aynı dönemde klasik Türk Sanat Müziği (TSM) eserleri üzerinde de ciddi bilimsel ve arşiv çalışmaları yapılarak binlerce eserin repertuara kazandırılması

sağlandı. Bu konuda son dönemlerde çok ciddi çalışma yapıp TSM repertuarını güncelleyen bir usta da Ferit Sidal'dır.

Uzun yıllar TRT gerek THM gerek TSM gerekse popüler müzik dallarında yarışmalar düzenleyerek yaratıcıları teşvik etti, yeni ses sanatçılarının ve enstrümanistlerin önünü açtı. Bu çalışmalar bile başlı başına büyük bir hizmettir.

TRTakademi: *TRT'yle ilgili, TRT'nin kurumsal yapısı, kimliği, müzik eğlence kültürü hakkında söylemek istedikleriniz son şeyler varsa onlarla bitirelim.*

Bülent Osma: TRT süratle asıl misyonuna dönmeli ve rakiplerinin oyunlarından kendini kurtarmalıdır. Dünyadaki en iyi örnek, BBC'dir. İngiltere'deki bütün özel yayın kuruluşları hâlâ BBC'yi yakalamaya, onu geçmeye çalışıyor. TRT de bir an evvel bu durma gelmeli ve sadece Türkiye'de değil Türk dünyasındaki yayıncılığın lokomotifini olmalıdır. İnanıyorum ki Türk insanı ulusal yayın kuruluşunu buralarda görmeyi arzuluyor.